

ҚР Спорт және дене шынықтыру істері агентігінің төрағасы Е.Т.Қожағапановтың Парламент Мәжілісінде «Латереялар және лотерея қызметі туралы», «Лотерея қызметі мәселелері жөніндегі ҚР-ның кейбір заңнамалық актілеріне өзгерістер мен қосымшалар енгізу туралы» заң жобаларын таныстыру рәсіміндегі баяндамасы (2013 жылдың 28 қазаны, сағ.11.00)

Құрметті Сейітсұлтан Сүлейменұлы!

Құрметті депутаттар!

«Латереялар және лотерея қызметі туралы», «Лотерея қызметі мәселелері жөніндегі ҚР-ның кейбір заңнамалық актілеріне өзгерістер мен қосымшалар енгізу туралы» Заңдардың жобалары Үкіметтің 2013 жылға арналған Заң жобалық жұмыстары Жоспарының 34, 35 тармақтарына сәйкес жасалды.

2007 жылдан бастап Үкімет лотереяны ұйымдастыру мен өткізуде туындайтын қоғамдық қатынастарды заңнамалық бекітуі бойынша талай әрекеттенген болатын, оған дәлел Үкіметтің 2007, 2009, 2011 жылдарға арналған Заң жобалық жоспарлары, сондай-ақ 2013-2014 жылдарға арналған Перспективті жоспары.

Аталған заң жобасы, лотереяны ұйымдастыру мен өткізуге қойылатын құқықтық, экономикалық және әлеуметтік уақыт талаптарына сәйкестілік дәрежесін заңнамалық тұрғыда анықтау, сонымен қатар нарық субъектілері үшін тең талаптар құру және лотерея өткізуден түскен қаражатты әлеуметтік шығындарға жұмсау болып табылады.

Заң жобасымен бекітуге негізгі ұсынылатындар:

- Үкімет пен уәкілетті органдарының құзіретіне;

- Лотереяны: шапшаң, тиражды, бинго-лотереялық деп топтау;
(қалыптасқан дүние жүзілік тәжірибесіне сүйене отырып)
- Лотереяны өткізудің тәртібі мен шарттары (атауы, лотерея өткізудің түрлері мен мерзімдері, лотереялық билеттердің құны, лотерея қатысушыларының құқықтары мен міндеттері және т.б.)
- Лотерея жабдықтары мен лотерея билеттеріне қойылатын талаптар;
- Жұлделік қорға (дүниежүзілік тәжірибеге сәйкес барлық өткізілген билеттер сомасының 50%-нан кем емес), лотереяның жұлделік қорын таратуға және қалыптастыруға, лотерея ойынын өткізуге қойылатын талаптар.\

Заң жобасының басты элементі лотерея өткізуге әлеуметтік беталыс құралдарын енгізу болып табылады.

Үкіметпен анықталатын және мемлекеттік тұлғаларымен, лотерея ұйымдастырушыларымен тең дәрежеде лотерея қызметін жүзеге асыру бойынша, сонымен бірге Ұлттық лотереяларды ұйымдастыру мен өткізу бойынша уәкілетті органдарының қарамағындағы, лотереяның ұлттық операторы институтының кіріспесі не үшін ұсынылуда.

Бұл ретте алынған табыс (салықтарды, операциялық шығындарды есептемегенде) бұқаралық спортты дамытуға, соның ішінде балалар спортына, сондай-ақ республика өңірлерінде спорттық инфрақұрылымы құрылысына бағыттау жоспарлануда.

Ұсынылған шаралар лотерея қатысушыларының уәждерін арттыруға қызмет атқарады.

Мәселен, Кеңес Одағы кезінде әр түрлі әлеуметтік бағдарламаларды тікелей қаржыландыру немесе бірлесіп қаржыландыру, «Спортлото» және «ДОСААФ» лотереяларын өткізу есебінен жүзеге асып отырған болатын. Ал салынған нысандар сыртына, тұрғындардың лотерея билеттерін сатып алуларына жарқын себеп болуға лайықты «лотереядан түскен қаражат есебінен салынды» деген тақталар ілініп отырған.

Сонымен бірге, аталған қызметтің түрін лицензиялау жүйесі сол қалпында сақталатын болады, осыған байланысты лицензия алуға өтініш берушіге қойылатын тиісті мынадай біліктілік талаптарының бар болуы, заң жобасымен белгіленуде:

жылжымайтын мүлігі;

лотерея билеттерінің үлгісі;

мынадай шарттар:

- Теледидарда хабардың жүргізілуі туралы;
- Лотерея билеттерін, лотереяның ақшалай қаражаттары мен жүлделік қорын тасымалдауды және қорғауды жүзеге асыру;
- Лотереяның жүлделік қорының ақшалай қаражатын сақтау үшін екінші дәрежелі банктермен;
- Қазақстан Республикасының барлық аумақтарында тарату үшін мерзімді баспа басылымдарымен.

Лотерея өткізудің ережелері мен шарттары.

Лотерея қызметі саласында заңнаманы бұзғаны үшін әкімшілік жауапкершілік қосымша заң жобасымен енгізіледі, бейкоммерциялық ұйымдарының лотереяны ұйымдастыруы және өткізуі бойынша тән емес міндеттер алынып тасталады, сондай-ақ кейбір қолданыстағы

заңнама нормалары заң жобалық Тұжырымдамасымен сәйкестендіріліп жатыр.

Анықтама үшін:

-Бюджеттік кодекстің 51 «Республикалық маңызы бар қала, астана бюджеттеріне түсетін түсімдер» бабынан республикалық маңызы бар қаланың, астананың өкілді органдарының шешімдері бойынша өткізілетін мемлекеттік лотереялар кірістерінен түсетін түсімдер алынып тасталады;

- Азаматтық кодексіндегі 913 «Лотереялар, тотализаторлар және ойындар өткізу ерекшеліктері» бабының редакциясы анықталуда;

«Кәсіптік одақтар туралы» Заңынан кәсіптік одақтардың өндірістік және шаруашылық қызметінен (24 бап) лотереялар ұйымдастыру және өткізу бойынша қызметтер алынып тасталады;

-«Қоғамдық бірлестіктер туралы» Заңының 21»Қоғамдық бірлестіктердің меншігі» бабынан лотереядан түсетін түсім алынып тасталады;

-«Алматы қаласының ерекше мәртебесі туралы» Заңының лотереялар шығару, оларды орналастыру мен өткізу шарттары туралы 3 бабынан Алматы қаласының уәкілетті органдарының құзіреті алынып тасталады;

-«Почта туралы», «Лицензиялау туралы», «Мемлекеттік бағалау және қадағалау туралы» Заңдары заң жоба тұжырымдамасымен сәйкестендіріліп жатыр.

Қазіргі таңда, лотереялық қызмет жеке заңнамалық актілермен реттелмейді және Азаматтық, Бюджеттік, Салықтық Кодекстерімен, «Лицензиялау туралы» Заңымен, сондай-ақ Үкіметтің 2012 жылғы 28 желтоқсанындағы № 1716 Қаулысының лотереяларды ұйымдастыру және өткізуге лицензия алу үшін өтініш берушілерге қойылатын біліктілік талаптарын орнату бөлігімен реттеледі.

Қазіргі таңда, лотереяларды ұйымдастыруға және өткізуге лицензия 70 шаруашылық жүргізуші субъектінде бар, олардың 15-і лотереялық қызметті шынайы жүзеге асырушылар, оның ішінде ұлттық лотереяларды ұйымдастыру және өткізу жөніндегі Кеңес Дирекциясы да бар.

Лотерея өткізуден мемлекеттік бюджетке түскен салықтар мен басқа да міндетті төлемдердің жалпы көлемі 2009 жылы -48 млн. теңгені, 2010 жылы -153 мың теңге шамасында, 2011 жылы -219 млн. теңге шамасында, 2012 жылы-433 млн. теңгені құрады.

Лотереяны ұйымдастырушылар - корпоративті табыс салығын төлеушілер болып табылады.

Ұтыс сомасының 9 330 теңгесі және жоғарыда аталған көздерден барлық ақшалай ұтыс сомасының 10%-қ көлеміндегі төлемі немесе заттай ұтыс құнынан 10%-ы жеке табыс салығы ретінде өндіріледі.

Осылайша, лотерея ұйымдастырушылары, бұл ретте ешқандай өнім өндіріместен және ешқандай қызметтер көрсетпестен, әдеттегі шаруашылық жүргізуші субъект үшін қаралған стандартты салықтарды төлейді.

Лотереялық нарықтың орташа айналымы жылына 5-6 млрд. теңгені құрайды (әр адамға шамамен 300 теңге).

Сонымен қатар, аталған нарықта маңызды мәселелер бар екенін айта кету қажет.

Бұл салаға нақты заңнамалық ретудің болмауынан, алдау жағдайларының жиілеуінен, қоғамның лотереяға деген сенімі толық жойылған, енді қоғамның сенімін қайта қалпына келіту үшін, жүйелі заңнамалық және әкімшілік шаралар қатарын қабылдау қажет.

Бұл ретте, көбінесе лотерея қызметін жамылып, құмар ойындарды ұйымдастыру және өткізу қызметтері жиілеп кеткен.

Кейінгі кезде, бұқаралық ақпарат құралдарымен, республиканың әр түрлі қалаларының қоғамдық орындарында орналасқан «жалғыз қолды қарақшы» деп аталатын мақалалары жариялануда. Әңгіме лотереяны жылдам әрі арнайы жабдығы арқылы ойнауға мүмкіндік беретін, өзінің принципі жағынан тыйым салынған, сол үшін арнайы аумаққа апарылған ойын автоматтарынан ешқандай айырмашылығы жоқ лотерейлік автоматтар туралы болып отыр. Аталған қызмет бұрын берілген лицензия негізінде жүзеге асады.

Сондай-ақ, бұл нарықта да алдампаздықтың тәсілдері бар. Жасампаздылықтан қорғау дәрежесі және қорғау қабаты бар кейбір лотерей билеттерін еш кедергісіз ұтыс немесе ұтылыс фактілерін, ультракүлгін сәулесін түсіру арқылы тексеруге болады.

Мұндай декектер барлық лотерея нарығына теріс әсерін тигізеді, тұрғындардың сенімін жоғалтады.

Бұл ретте, лотереяларды ұйымдастыру мен өткізуге, дүние жүзілік тәжірибе ымырасыз басқа тәсілді көрсетіп отырғанына назар аудару қажет.

Лотерея қызметі, осы заманғы телекоммуникациялық, ақпараттық және PR-технологиясын толық түрде игерген, әлемдік экономикадағы серпінді дамып жатқан сала болып табылады.

Бірнеше ел лотерея өткізуден түскен қаражатты басқара отырып, көбінесе әлеуметтік салалардың дамуына, оның ішінде дене шынықтыруға, спортқа, білім және ғылымға және т.б. бағыттайды, өйткені мемлекеттің әлеуметтік мәндегі мәселелерін шешу үшін тікелей мақсатты инвестицияның өзіндік және тиімді көздеріне лотереяны қоса санауға мүмкіндік береді.

Бірнеше дамыған елдерде, лотерея спорттық бағдарламалар мен іс-шараларды жүзеге асырудың, әлеуметтік шығындарды қаржыландырудың қосымша көздері болғандықтан, лотереяны ұйымдастыру және өткізу өңкей мемлекеттің дәргейі (мемлекеттік монополия) болып табылатындығын зерттелген әлемдік тәжірибе көрсетіп отыр.

Мәселен, Финляндияда спорттық ұйымдардың бюджетіне түсетін бірталай үлесі, біріңғай жүйеге біріккен мемлекеттік лотереядан түсіп отыр.

Олардың ең ірісі – лотереядан жартыжылдық айналымда 700 млн. доллар шамасында түскен, Финляндияның «Veikkaus» Ұлттық лотереясы болып табылады. Бұл соманың, барлық түскен қаражаттың шамамен 40%-ы ұтыстарды төлеуге кетеді. Барлық ұйымдық шығындарды шегеріп тастағанда, компанияның жалпы табысы 40%-ды құрайды, оның 90% дене шынықтыру мен спортты қаржыландыруға жұмсалады.

Ұлы Британия тәжірибесі ерекше назар аударуға тұрарлық. Бұл елдің заңнамасында мемлекеттік бақылау қызметін атқаратын, ұлттық ойынның дирекциясы қызметі қаралған. Ұлттық лотереяларды өткізудің құқықтары байқаулық негізде анықталады. Қазіргі таңда, Ұлы Британият ұлттық лотереяларын өткізудің операторы Camelot Group болып табылады (Ұлы Британия Ұлттық лотереясымен 2009 жылдың 1 ақпанында күшіне енген келісім негізінде 2019 жылға дейін).

Бұл компанияның шығындар құрамы мынадай: 40%-қ қаражат мемлекеттік бюджетке, 50%-бәйгелік қорға, 10%-шұғыл шығындарға аударылады.

Мемлекеттік бюджетке бағытталған қаражат, британдықтарға мәдениет пен спортты қаржыландырудың тағы бір пәрменді қорын құруға мүмкіндік берді.

Мәселен, Лондондағы 2012 жылғы Олимпиадаға Ұлттық лотереядан 2,1 млрд.фунт немесе бюджеттің жалпы сомасынан 23%-ы бөлінген болатын (бюджеттің жалпы сомасы-9,3 млрд. фунт, 64%-Ұлы Британия үкіметінің қаржысы, 13%- Лондон мәрінің қаржысы).

Англияның Футбол ассоциациясы «Уэмбли» стадионын жаңарту үшін, Ұлттық лотереядан 120 млн. фунттық грантына ие болған болатын.

Тіпті Украинада 2012 жылдың қазанынан бастап лотерея қызметі мемлекеттік монополия болып табылады, яғни аталған қызмет түрімен мемлекеттік лицензиясы бар операторлар ғана айналыса алады. Қазіргі таңда, Украинада 3 украиндық лотерея операторлары қызмет атқарады. Олардың жарғы капиталдарында 2,3 млрд. теңге көлемінде қолма –қол қаражаттары (120 млн. гривен) болуы, Барлық Украина аумағында терминалдардың дамыған өңірлік жүйесінің саны 5 000-нан кем емес болуы және Украинада лотерея өткізудің 10 жылдық тәжірибесінің болуы қажет сияқты жетерлік маңызды талаптарға сай келетіндерге ғана ұсынылады.

Құрметті депутаттар, Агенттік заң жобасын әзірлейде, бұрынғы оң әлемдік тәжірибелері бар ескертулерді ескерді.

Жалпы заң жобасын қабылдау, өз кезегінде лотереялық нарықтың дамуына, тұрғындарды күдікті лотереяларға қатысудан қорғауға септігін тигізетін, оң әлеуметтік-экономикалық әсер береді және мемлекеттік реттеу және бақылау жүйесін қолдануға мүмкіндік береді.

Оларды баяғыда-ақ қабылдау қажет болатын. Бұл мемлекет үшін құмар саласы ойындарының өркениетті ережелерін меңгеру ғана емес маңызды әлеуметтік жобаларды жүзеге асыру үшін, мемлекеттік қазынаға айтарлықтай түсімнің қосымша көздері ретіндегі мүмкіндігі болып табылады.

Агенттік, заң жобасын талқылау бойынша біріккен жемісті жұмысқа дайын екендігін білдіреді.

Назарларыңызға алғыс білдіремін!